

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Olsztynie

LOL. 410.012.04.2019

Piotr Jakubowski
Burmistrz Miasta Mikołajki
ul. Kolejowa 7, 11-730 Mikołajki

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/077 Zapobieganie rozprzestrzenianiu się barszczy kaukaskich w Polsce

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Olsztynie
ul. Artyleryjska 3e, 10-165 Olsztyn
T +48 89 678 82 00, F +48 89 678 82 30
lol@nik.gov.pl
Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-69, 10-950 Olsztyn

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miasta i Gminy Mikołajki, ul. Kolejowa 7, 11-730 Mikołajki (dalej „Urząd” lub „Gmina”)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Piotr Jakubowski, Burmistrz Miasta Mikołajki od 1 marca 2001 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Zapobieganie rozprzestrzenianiu się barszczy kaukaskich w Polsce
Okres objęty kontrolą	Lata 2013 – 2019 (do dnia 21 sierpnia)
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Olsztynie
Kontroler	Cezary Kasznicki, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOL/88/2019 z 4 lipca 2019 r.

(akta kontroli str. 1-2)

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W badanych latach w Urzędzie podejmowano działania dotyczące inwentaryzacji i zwalczania stanowisk barszczy kaukaskich na terenie Gminy. W ramach tych działań systematycznie sporządzano wykazy nieruchomości zajętych przez barszcz Sosnowskiego, a także zwalczano zidentyfikowane stanowiska tej rośliny na nieruchomościach gminnych oraz częściowo na innych nieruchomościach, które z uwagi na swoją lokalizację stwarzały ryzyko poparzenia ludzi. Działania te były jednak niewystarczające, ponieważ barszcz Sosnowskiego zwalczano jedynie na obszarze ok. 1,5 ha, podczas gdy roślina ta zajmowała ok. 12,8 ha, a były to głównie grunty należące do osób prywatnych lub zarządzane przez Polską Akademię Nauk³. Wprawdzie w 2018 r. Gmina, w związku z ubieganiem się w Wojewódzkim Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie (dalej: „WFOŚiGW”) o dotację na zwalczanie barszczu Sosnowskiego, uzyskała zgodę ww. właścicieli i zarządców na wejście na teren nieruchomości zajętych przez tę roślinę, jednak wobec odstąpienia od realizacji tego projektu, właściciele i zarządcy wycofali wcześniej wyrażone zgody, a Urząd nie wystąpił o nie ponownie. Należy zaznaczyć, że przyczyną niezawarcia umowy o dotację były problemy z wyłonieniem wykonawcy zadania, który zrealizowałby je za kwotę oszacowaną przez WFOŚiGW. W Urzędzie sporządzano roczne wykazy stanowisk barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy. Były one jednak niekompletne, gdyż nie uwzględniano w nich wszystkich stanowisk, które zostały zidentyfikowane w latach poprzednich. Nie sprawdzano też, czy na stanowiskach wcześniej zinwentaryzowanych barszcz Sosnowskiego został zlikwidowany lub zmniejszyło się jego występowanie. Spowodowało to, że Urząd nie posiadał rzetelnych, tj. aktualnych w danym roku danych o miejscach i powierzchni ich występowania, a informacje o konieczności

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, dalej: ustawa o NIK.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Polska Akademia Nauk Zakład Doświadczalny Agrobiologii w Baranowie w likwidacji (dalej „PAN”).

zwalczania tej rośliny nie były przekazywane wszystkim zainteresowanym właścicielom i zarządcom nieruchomości.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Opis stanu
faktycznego

1. Diagnoza potrzeb

W Urzędzie utworzono samodzielne stanowisko inspektora ds. ochrony środowiska (dalej: „Inspektor”), któremu według wyjaśnień Burmistrza powierzono zadania z zakresu zwalczania oraz inwentaryzacji występowania stanowisk barszczy kaukaskich⁴ na terenie Gminy. W regulaminie organizacyjnym Urzędu⁵ nie wskazano komórki organizacyjnej lub samodzielnego stanowiska, które miałyby realizować zadania dotyczące wykrywania, inwentaryzacji i zwalczania barszczy kaukaskich oraz informowania mieszkańców o zagrożeniu, które rośliny te powodują. W zakresie czynności Inspektora nie wymieniono wprost ww. zadań.

Burmistrz wyjaśnił, że Urząd jest małą jednostką, w której większość zadań realizowanych jest przez pracowników zatrudnionych na samodzielnych stanowiskach pracy. Stanowiskiem bezpośrednio odpowiedzialnym za problemy dotyczące barszczy kaukaskich jest inspektor ds. ochrony środowiska, do którego należy wykonywanie zadań gminy wynikających z ustawy o ochronie przyrody oraz przepisów wykonawczych wydanych na jej podstawie, a także wykonywanie innych poleceń burmistrza lub sekretarza. Zdaniem Burmistrza, w takiej sytuacji nie ma potrzeby wyodrębniania dodatkowo czynności związanych ze zwalczaniem barszczy kaukaskich.

(akta kontroli str. 3-20, 253-259)

W okresie objętym kontrolą, na stanowisku Inspektora, realizującego zadania związane z barszczami kaukaskimi, zatrudnionych było dwóch pracowników, tj. jeden od marca 2006 r. do listopada 2018 r., a drugi od czerwca 2019 r. Posiadali oni wykształcenie wyższe o kierunku ochrona środowiska i zootechnika. Urząd nie kierował ich na szkolenia w zakresie wykrywania, inwentaryzacji i zwalczania barszczy.

Burmistrz wyjaśnił, że urzędnicy pracujący na samodzielnych stanowiskach są zobowiązani do doboru szkoleń wg własnych potrzeb, np. w oparciu o informacje dotyczące zmian w przepisach, zagadnienia problematyczne itp. Pracownica, która do listopada 2018 r. pracowała na stanowisku ds. ochrony środowiska podjęła proces samokształcenia w zakresie barszczy kaukaskich, ponieważ tego typu szkolenia nie znajdowały się w ofercie firm szkolących.

(akta kontroli str. 20, 253-259)

W maju 2015 r. w Urzędzie opracowano⁶ „Wytyczne dotyczące zwalczania barszczu Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi*) i barszczu Mantegazziego (*Heracleum mantegazzianum*)”. W wytycznych zamieszczono opis szkodliwości tych roślin dla środowiska i ludzi, metody ich zwalczania oraz wskazano wymagane wyposażenie ochronne dla osób zwalczających tę roślinę. Wytyczne te przekazano do stosowania w Urzędzie oraz wykorzystano do przygotowania materiałów informacyjnych dla mieszkańców gminy podczas corocznych spotkań. W toku kontroli NIK umieszczono je na stronie internetowej Urzędu.

⁴ Barszcze kaukaskie to: barszcz Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi*) i barszcz Mantegazziego (*Heracleum mantegazzianum* Sommier et Levier).

⁵ Regulamin Organizacyjny Urzędu Miasta i Gminy w Mikołajkach, nadany zarządzeniem nr 108/2012 Burmistrza Miasta Mikołajek z dnia 20.12.2012 r. (zmiana regulaminy z 31.12.2015 r. zarządzeniem nr 127/2015).

⁶ Opracowano w oparciu o „Wytyczne dotyczące zwalczania barszczu Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi*) i barszczu mantegazziego (*Heracleum mantegazzianum*) na terenie Polski” – Warszawa 2014, wyd. NFOŚiGW, GDOŚ oraz o materiały informacyjne Generalnego Inspektora Sanitarnego.

Poza wytycznymi nie opracowywano innych instrukcji lub procedur określających sposób wykrywania i inwentaryzacji barszczy kaukaskich. W zakresie tym Rada Miejska w Mikołajkach nie podjęła uchwał, Burmistrz nie wydał zarządzeń. Gmina nie zawarła z sąsiednimi gminami porozumień dotyczących zwalczania tych roślin.

Burmistrz wyjaśnił, że żaden przepis prawa nie nakłada na organy gmin obowiązku uregulowania w trybie przepisów porządkowych sprawy inwentaryzacji i likwidacji stanowisk barszczy kaukaskich. Podał również, że z informacji prasowych i dostępnej literatury wynika, że wojewodowie zaskarżają uchwały gmin próbujące regulować kwestie usuwania barszczy, a sądy administracyjne potwierdzają ich nieważność wskazując, że uchwały w randze prawa miejscowego nie są oparte o przepisy rangi prawa krajowego, dodatkowo problem występowania barszczy ma charakter ponadlokalny, a zagrożenie, jakie stwarza barszcz nie ma charakteru nagłego i niespodziewanego. Wskazał również, że gmina nie zaniechała działań związanych ze zwalczaniem barszczy na jej obszarze i corocznie podejmuje szereg działań z tym związanych. Podał, że nie zawierano z sąsiednimi gminami porozumień w sprawie zwalczania barszczy kaukaskich, ponieważ żadna z sąsiednich gmin nie zwróciła się z taką propozycją, a Urząd nie posiada danych o skupiskach barszczy kaukaskich występujących na ich terenie.

(akta kontroli str. 21-33, 253-259)

W Urzędzie, inwentaryzację występowania barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy, przeprowadzano, co roku, we własnym zakresie i nie występowało o jej dofinansowanie. Na podstawie obserwacji pracowników i informacji otrzymywanych od właścicieli lub zarządców nieruchomości, sporządzano wykaz, zawierający numer geodezyjny nieruchomości, obręb, nazwę właściciela lub zarządcy nieruchomości oraz szacunkową powierzchnię zajęta przez barszcz Sosnowskiego. Wykazu takiego nie sporządzono w 2014 r.

Burmistrz wyjaśnił, że inwentaryzacja barszczy kaukaskich prowadzona była zarówno na nieruchomościach należących do Gminy, jak też innych właścicieli lub zarządców. Wskazał, że ze względu na fakt, że pracownik odpowiedzialny za prowadzenie inwentaryzacji już nie pracuje w tutejszym Urzędzie, nie potrafi wyjaśnić bezpośrednich przyczyn niesporządzenia wykazu z inwentaryzacji w 2014 r.

(akta kontroli str. 33-38, 98-113, 253-259)

W badanym okresie, zinwentaryzowany przez Urząd obszar zajęty barszczem Sosnowskiego wyniósł: 5,8 ha w 2013 r., 5,9 ha w 2015 r., 4,7 ha w 2016 r., 5,4 ha w 2017 r., 12,8 ha w 2018 r. i 8,7 ha w 2019 r.

Różnice w wielkości obszarów zajętych przez ww. roślinę wynikały z nieujęcia w wykazach wszystkich stanowisk barszczu, o których posiadano wiedzę z lat poprzednich, tj.: w 2013 r. wykazano 21 nieruchomości zajętych przez barszcz Sosnowskiego, w 2015 r. – 22 nieruchomości, w 2016 r. – 16, w 2017 r. – 21, w 2018 r. – 49 i w 2019 r. – 34.

Analiza dokumentacji z inwentaryzacji przeprowadzonej przez Urząd w 2019 r. wykazała, że w wykazie miejsc i powierzchni zajętych przez barszcz Sosnowskiego na terenie Gminy nie wykazano 21 nieruchomości (11 właścicieli i zarządców), na których roślina ta występowała w latach wcześniejszych. Nie sprawdzano też, czy na stanowiskach tych zlikwidowano lub ograniczono występowanie barszczu Sosnowskiego.

Burmistrz wyjaśnił, że barszcz Sosnowskiego na terenie Gminy występuje przede wszystkim w obszarze nieruchomości, które pozostawały/pozostają w zarządzie Polskiej Akademii Nauk, gdzie przed laty barszcz został wprowadzony do hodowli doświadczalnej. Dotyczy to wybranych obszarów w sołectwach: Baranowo, Faszcz, Nowe Sady. Wg obserwacji barszcz występuje na przylegających do

siebie polach i ze względu na specyfikę nasion nie pokonuje bariery w postaci zwartych polaci drzew, w związku z tym jego rozprzestrzenianie się nie jest w żaden sposób intensywne, nie obserwuje się zbyt wielu nowych stanowisk. Niewielkie stanowiska barszczu występują także nad J. Łuknajno. Różnice w powierzchniach występowania barszczu wynikać mogą ze sposobu szacowania powierzchni zajętych przez barszcz przez osobę dokonującą inwentaryzacji oraz z nieuwzględnienia wszystkich działek, na których roślina ta występuje. Podał, że ze względu na nieobecność pracownika dokonującego inwentaryzacji w latach 2013-2018 (pracownik już nie pracuje w Urzędzie) nie mógł jednoznacznie wyjaśnić różnic powierzchni wykazanych w inwentaryzacji.

(akta kontroli str. 33-38, 98-113, 253-259)

Z informacji uzyskanych ze Starostwa Powiatowego w Mragowie oraz Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Olsztynie wynika, że jednostki te nie dysponują informacjami o stanowiskach występowania barszczu kaukaskich na terenie Gminy Mikołajki i o zakresie ich zwalczania.

(akta kontroli str. 39-55)

2. W badanym okresie, zwalczaniem barszczu Sosnowskiego objęto obszar ok. 1,5 ha na czterech nieruchomościach gminnych stanowiących: drogi gminne⁷ oraz grunt rolny⁸ przyległy do prywatnej plaży w miejscowości Faszcz. Zwalczaniem rośliny objęto też część nieruchomości⁹ zarządzanej przez PAN w pobliżu zorganizowanego boiska w miejscowości Nowe Sady. Wykoszono również pobocza drogi wewnętrznej na nieruchomości¹⁰ zarządzanej przez PAN w miejscowości Baranowo. Przeprowadzone w toku kontroli NIK oględziny ww. nieruchomości wykazały m.in., że:

- Działka nr 74/4 obręb Faszcz (pow. 0,20 ha) została wykoszona, i były na niej widoczne wschody (odrosty – osobniki młodociane, wegetatywne) barszczu Sosnowskiego do wysokości ok. 70 cm. Rośliny te były bez widocznych oznak zamierania, posiadały liście prawidłowo wykształcone i wybarwione. Spośród nich dwa osobniki były w fazie kwitnienia, które wykształciły pędy kwiatostanowe, po wykoszeniu roślin. Przyległa działka prywatna (nr 78/2 o pow. 0,13 ha) zasiedlona była przez liczne osobniki barszczu Sosnowskiego w każdym stadium rozwoju (rośliny młodociane tworzące rozety liści oraz rośliny generatywne – kwitnące i owocujące).
- Działka nr 270/23 obręb Baranowo (o pow. 11,30 ha, droga wewnętrzna, stanowiąca przedłużenie drogi gminnej na działce nr 267), na której wykoszono pobocze o szerokości ok. 1,5 m. Poza wykoszonym pasem, wzdłuż całej drogi pozostawiono liczne osobniki barszczu Sosnowskiego w każdym stadium rozwoju (rośliny młodociane tworzące rozety liści oraz rośliny generatywne – kwitnące i owocujące). Rośliny te były bez widocznych oznak zamierania, posiadały pędy prawidłowo wykształcone, rozety liściowe bez przebarwień oraz oznak więdnienia i gnicia. Osobniki generatywne osiągnęły wysokość od 2 do 3 m, o pokroju właściwym dla gatunku, a owocostany były prawidłowo rozwinięte i dojrzewające.
- Działka 120/24 obręb Sady (pow. 162,98 ha), na której w pobliżu budynków mieszkalnych znajdowało się boisko, a teren do niego przyległy w części graniczącej z lasem, został wykoszony. Widoczne były osobniki juwenilne, odnawiające się po wykoszeniu, o rozmiarach rozet liściowych do wysokości ok. 50 cm. W części nieruchomości ścięto część roślin, a biomase pozostawiono na

⁷ Działki nr 77/1, 97/2 obręb Faszcz i 267 obręb Baranowo.

⁸ Działka nr 74/4 obręb Faszcz.

⁹ Działka nr 120/24 obręb Sady.

¹⁰ Działka nr 270/23 obręb Baranowo.

terenie działki i wywieszono informację o występowaniu barszczu kaukaskich i zagrożeniach z nimi związanych.

- Działki nr 77/1, 267, 97/2 – stanowiące drogi gminne, których pobocza i rowy przydrożne były wykoszone z widocznymi jednostkowymi odnawiającymi się okazami.

Sekretarz Gminy podała, że koszenia poboczy na gruntach PAN (działka nr 270/23 obręb Baranowo) dokonali pracownicy Urzędu w celu zabezpieczenia osób korzystających z drogi przed przypadkowym poparzeniem.

(akta kontroli str. 34-36, 56-97)

Po zinwentaryzowaniu stanowisk występowania barszczu Sosnowskiego, Urząd co roku występował do właścicieli i zarządców nieruchomości (ujętych w wykazach z inwentaryzacji) z pismem przypominającym o konieczności przeciwdziałania porastaniu tej rośliny. W pismach tych wskazywano, że roślina ta została wykazana w załączniku do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrażać gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym¹¹. Informowano również, że roślina ta jest bardzo niebezpieczna dla zdrowia ludzkiego. Zobowiązywano w nich właścicieli i zarządców do systematycznego zwalczania barszczu Sosnowskiego, tj. dołożenia wszelkich starań do likwidacji niebezpiecznej rośliny metodą mechaniczną i chemiczną. W pismach nie wskazano środka chemicznego, którego należy użyć do zwalczania przedmiotowej rośliny.

Urząd, w celu zwalczania i ograniczenia występowania barszczu na gruntach prywatnych, poinformował w 2016 r. Komisariat Policji w Mikołajkach, że pięciu właścicieli nieruchomości nie podejmuje działań w celu likwidacji tej rośliny. Komendant Komisariatu w odpowiedzi podał, że brak jest przepisów karnych umożliwiających wdrożenie postępowania o wykroczenie w tym zakresie.

Przeprowadzone w toku kontroli NIK oględziny kolejnych 12 nieruchomości, stanowiących własność Skarbu Państwa, osób prywatnych oraz Gminy wykazały, że wszystkie te nieruchomości były zasiedlone przez barszcz Sosnowskiego, tj.:

- Działki od nr 97/16 do nr 97/22, obręb Faszcz, o łącznej pow. 2,05 ha (właściciel: osoba prywatna) – w całości przez osobniki barszczu Sosnowskiego o wysokości do 3 m w każdym stadium rozwoju (młodociane tworzące rozety liści oraz generatywne: kwitnące i owocujące), bez widocznych oznak zamierania (pędy prawidłowo wykształcone, rozety liściowe bez przebarwień oraz oznak wędnięcia i gnicia). Na działkach tych nie prowadzono żadnych zabiegów zwalczających roślinę.
- Działka nr 270/5 obręb Baranowo o łącznej pow. 4,18 ha (współwłasność osób prywatnych i PAN) – przez liczne siedliska barszczu Sosnowskiego kwitnące i owocujące do wysokości 2,5 m. Roślina występowała w sąsiedztwie bloków mieszkalnych i budynków gospodarczych. W okolicach budynków mieszkalnych dokonano koszenia barszczu Sosnowskiego, a biomasa pozostawiona na miejscu, wraz z pędami generatywnymi w fazie wykształcania nasion. Zaobserwowano osobniki juwenilne, odbijające ze skoszonych pędów oraz pojedynczy osobnik kwitnący, który wykształcił pędy kwiatostanowe po wykoszeniu roślin.
- Działka 270/28 obręb Baranowo o łącznej pow. 7,54 ha (własność Skarbu Państwa – PAN), na której w okolicy budynku kotłowni znajdowały się liczne siedliska barszczu Sosnowskiego o wysokości do ok. 2,5 m. Rośliny były bez

¹¹ Dz. U. z 2011 r., Nr 210 poz. 1260.

widocznych oznak zamierania, pędy zostały prawidłowo wykształcone, rozety liściowe bez przebarwień oraz oznak więdnienia i gnicia. Brak było widocznych działań usuwania barszczu. Tereny za budynkami pałacowymi zostały wykoszone, a biomasa zebrana. Poza terenem objętym koszeniem, pozostawiono pojedyncze okazy juwenilne, kwitnące i owocujące. W zadrzewionej części działki stwierdzono barszcze Sosnowskiego w każdym stadium rozwoju (rośliny młodociane tworzące rozety liści oraz rośliny generatywne – kwitnące i owocujące o wysokości od 2 m do 2,5 m). Rośliny nie posiadały widocznych oznak zamierania (pędy prawidłowo wykształcone, rozety liściowe bez przebarwień oraz oznak więdnienia i gnicia). Na skarpie przy wyjeździe z drogi wewnętrznej na drogę krajową nr 16 znajdowały się liczne stanowiska barszczu Sosnowskiego, na których brak było widocznych działań usuwania rośliny.

- Działki 8/1 i 8/2 obręb Łuknajno o łącznej pow. 0,11 ha (własność Skarbu Państwa – Zarząd Mazurskiego Parku Krajobrazowego w Krutyni oraz Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa Oddział Terenowy w Olsztynie). Działka w całości zasiedlona była przez osobniki barszczu Sosnowskiego o wysokości ok. 70 cm, w tym przez osobniki juwenilne odnawiające się po koszeniu, bez widocznych oznak zamierania, których liście zostały prawidłowo wykształcone i wybarwione oraz cztery osobniki kwitnące i owocujące (stanowiska nie ujęto w wykazie sporządzonym na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji w 2019 r.).
- Działka nr 2/1 – droga gminna prowadząca do Mazurskiego Parku Krajobrazowego, na której widoczne były nieliczne, nieusuńnięte stanowiska barszczu Sosnowskiego (stanowiska nie ujęto w żadnym z wykazów sporządzonych na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji).

Burmistrz wyjaśnił, że wysyłane do właścicieli gruntów po przeprowadzonej inwentaryzacji, wezwania do usunięcia barszczu nie odnoszą właściwego skutku. Wynika to z faktu, że obowiązujące przepisy prawa nie dają gminie żadnych narzędzi egzekucyjnych i karnych pozwalających egzekwować od nich usuwania barszczu. Nieusuwanie barszczu przez właścicieli działek znacznie ogranicza skuteczność walki z barszczem na działkach gminnych oraz tych właścicieli, którzy działania takie chcą realizować, ponieważ działki te zwykle sąsiadują ze sobą.

(akta kontroli str. 34-38, 56-97, 114-142, 253-259)

Wykaszania barszczy kaukaskich dokonują pracownicy Urzędu zatrudnieni w ramach prac interwencyjnych. Zabiegi te wykonywane są co najmniej dwa razy w roku, w zależności od potrzeb kosą, sekatorem mechanicznym i mulczerem (maszyna kosząco – rozdrabniająca). Ściętą biomasę spalano na wyznaczonym miejscu, a rozdrobnioną pozostawiano w miejscu ścięcia.

Burmistrz wyjaśnił, że Sekretarz Gminy wydaje pracownikom gospodarczym polecenia dotyczące konieczności usunięcia barszczu z terenów gminnych oraz obserwowania przyrostu i usuwania jego na bieżąco. Planowe wykoszenia odbywają się dwa razy w roku. Weryfikacji usunięcia barszczy dokonuje Inspektor oraz Sekretarz Gminy. W przypadku stwierdzenia odrostów zlecane jest ponowne koszenie. Wskazał również, że na terenach gminnych stosuje się zwalczanie mechaniczne wzdłuż rowów przydrożnych za pomocą kosiarki bijakowej z mulczerem. Kosiarka montowana jest do ciągnika, podczas koszenia roślinność jest mulczowana – rozdrabniana. Na pozostałych terenach koszenie odbywa się za pomocą kosi oraz sekatora zamontowanego na wysięgniku. Biomasa skoszona kosą i sekatorem jest zgrabiana i spalana na miejscu. Podał też, że wszystkie osoby biorące udział w zwalczaniu barszczu Sosnowskiego, bez względu na stosowaną metodę i wykonywaną pracę, zostają poinformowane o szkodliwości oraz

toksycznych i parzących właściwościach tej rośliny przez pracowników nadzorujących prace gospodarcze. Ponadto są one wyposażone w odpowiednie ubrania ochronne (zestaw OP1, długie rękawice, kask z maską ochronną plastikową osłaniającą twarz).

(akta kontroli str. 37-38, 56-97, 143, 253-259)

Koszty zwalczania barszczu na terenie Gminy stanowiły koszty części wynagrodzeń pracowników wykonujących te czynności. W badanym okresie, nie planowano w budżecie Gminy wydatków na inwentaryzację i zwalczanie barszczu kaukaskich.

Burmistrz wyjaśnił, że zabiegi związane z usuwaniem barszczu kaukaskich realizowane są każdego roku w ramach wydatków bieżących związanych z utrzymaniem zieleni na terenie gminy – dział 900 Gospodarka komunalna i ochrona środowiska, rozdział 90095 – Pozostała działalność, bez konieczności ich wyszczególniania, jako odrębnej pozycji.

(akta kontroli str. 143-184, 253-259)

Urząd w 2018 r. złożył do WFOŚiGW wniosek¹² o dofinansowanie w kwocie 25 640 zł zadania pn. „Likwidacja barszczu Sosnowskiego z terenu Gminy Mikołajki”. We wniosku wskazano, że likwidacją barszczu Sosnowskiego zostanie objętych 49 nieruchomości o szacunkowej pow. 12,820 ha, stanowiących własność Gminy, osób fizycznych, spółek prawa handlowego oraz PAN. We wniosku wskazano też, że zwalczanie barszczu przeprowadzane będzie mechanicznie, poprzez dwukrotne koszenie mulczerem w miesiącach maj i lipiec oraz jednokrotnym koszeniu w czerwcu, sierpniu i wrześniu. Zabiegi chemiczne¹³ zaplanowano na kwiecień i czerwiec. W marcu 2018 r. wniosek został zakwalifikowany do dofinansowania, a ważność promesy (po przedłużeniu) ustalono na dzień 30 czerwca 2018 r. Urząd pismem z dnia 29 czerwca 2018 r. poinformował WFOŚiGW, że pomimo powtarzanych kilkakrotnie zapytań ofertowych, nie udało się wyłonić wykonawcy zadania za kwotę określoną we wniosku, ponieważ zaoferowane ceny usługi przekraczały ceny szacunkowe przyjęte przez WFOŚiGW. W piśmie tym podano też, że nie wszyscy właściciele gruntów zajętych przez barszcz Sosnowskiego byli zainteresowani ewentualnym poniesieniem kosztów likwidacji ww. rośliny w sytuacji, gdyby środki z WFOŚiGW okazały się niewystarczające. W związku z powyższym Urząd wskazał, że złożony przez Gminę wniosek jest bezprzedmiotowy. Należy zaznaczyć, że przed odstąpieniem od realizacji tego wniosku Urząd informował właścicieli i zarządców nieruchomości o konieczności pokrycia różnicy pomiędzy faktycznym kosztem wykonania zadania, a kwotą przyznanej dotacji.

Uzyskano również opinię Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Olsztynie, w której wskazano, że zasadnym jest zwalczanie barszczu kaukaskich zgodnie z wytycznymi Państwowej Inspekcji Roślin i Nasiennictwa, ze względu na ich szkodliwość i silną nieustającą migrację.

W badanym okresie, Urząd co roku na zebraniach wiejskich z mieszkańcami informował o zagrożeniach i skutkach związanych z kontaktem z barszczami kaukaskimi. Również w pismach kierowanych do właścicieli działek, zobowiązujących ich do zwalczania barszczu Sosnowskiego, informowano o zagrożeniach z nim związanych. Od 2015 r. wykorzystywano do tego celu opracowane wytyczne dotyczące zwalczania barszczu Sosnowskiego. Ponadto umieszczano informacje na ten temat na stronie internetowej Urzędu.

(akta kontroli str. 21-31, 186-252)

¹² Numer wniosku - Id 7586.

¹³ Środki chemiczne przewidziane do zastosowania w walce z barszczem Sosnowskiego: mieszanka trichlopyr+fluoxypyr+chloryalid lub flazasulfuron+glifosat.

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Działania Gminy polegające na zwalczaniu barszczu Sosnowskiego ograniczały się do terenów nieruchomości gminnych i niewielkich fragmentów innych nieruchomości zajętych przez tą roślinę, tj. ok. 1,5 ha, podczas gdy w złożonym w 2018 r. wniosku o udzielenie dotacji z WFOŚiGW na jej zwalczanie określono, że zajęta pow. wynosiła 12,82 ha. Gmina, w związku z ubieganiem się o dotację, uzyskała co prawda zgodę właścicieli i zarządców na wejście na teren nieruchomości w celu wykonania prac związanych ze zwalczaniem barszczu Sosnowskiego, jednak wyżej wymienieni wobec odstąpienia przez Gminę od realizacji projektu wycofali swoje zgody, a Urząd nie wystąpił o nie ponownie.

Burmistrz wyjaśnił, że Gmina zabezpieczyła środki finansowe¹⁴ na wkład własny do projektu, na który WFOŚiGW w Olsztynie przyznał promesę dotacji, jednak wkład ten obejmował nieruchomości gminne. Gmina nie przeznaczyła środków własnych na realizację projektu zwalczania barszczu Sosnowskiego na nieruchomościach prywatnych i zarządzanych przez PAN. Obowiązek zwalczania barszczu leży bowiem, po stronie każdego z posiadaczy nieruchomości, ponieważ zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego nie może czynić ze swego prawa użytku sprzecznego z prawem i zasadami współżycia społecznego (arg. ex art. 140 ustawy z 23.4.1964 – Kodeks cywilny). Powinien on też powstrzymać się od działań, które zakłócałyby korzystanie z nieruchomości sąsiednich ponad przeciętną miarę, wynikającą ze społeczno-gospodarczego przeznaczenia nieruchomości i stosunków miejscowych (art.144 kc). Ponadto, wobec wzrostu kosztów zadania ponad kwotę dotacji przyznanej przez WFOŚiGW właściciele i zarządcy terenów nienależących do Gminy, którzy byli początkowo zainteresowani likwidacją barszczu na swoich nieruchomościach wycofali się z jego realizacji. Wskazał też, że dotacja WFOŚiGW była jednorazowa, natomiast różnorodne opracowania i posiadana praktyka wskazuje, że skuteczne usunięcie barszczu następuje po 4 - 5 latach systematycznych zabiegów, a to oznacza już znacznie większe koszty.

Jednak, zdaniem NIK wobec tego, że zwalczanie barszczu kaukaskich jako gatunków inwazyjnych mieści się w zakresie ochrony środowiska i przyrody, a jej wykonywanie należy, na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym¹⁵, do zadań własnych gminy, Gmina Mikołajki nie powinna w sposób faktyczny ograniczać wykonywania zadania tylko do nieruchomości stanowiących jej własność. Zwłaszcza, że Urząd miał rozeznanie na temat występowania barszczu Sosnowskiego na terenach prywatnych i zarządzanych przez PAN.

(akta kontroli str. 186-207, 253-259)

1. Urząd, przeprowadzając inwentaryzację miejsc i powierzchni zajętych przez barszcz Sosnowskiego na terenie Gminy, nie uwzględniał wszystkich stanowisk, o których posiadał wiedzę na podstawie danych z lat poprzednich i nie weryfikował, czy na stanowiskach tych został on zlikwidowany lub ograniczono jego występowanie, przez co nie posiadał rzetelnych, tj. aktualnych w danym roku danych o miejscach i powierzchni jego występowania. W związku z tym informacje o konieczności zwalczania barszczu kaukaskich nie trafiały do właścicieli i zarządców nieruchomości nieujętych w wykazach, a na których rośliny te mogły nadal występować.

¹⁴ W ramach wydatków bieżących związanych z utrzymaniem zieleni na terenie gminy: dział 900, rozdział 90095.

¹⁵ Dz.U. z 2019 r. poz. 506 ze zm.

Burmistrz podał, że ze względu na fakt, iż pracownik odpowiedzialny za prowadzenie inwentaryzacji w latach 2013-2018 już nie pracuje w tutejszym Urzędzie nie potrafi wyjaśnić bezpośrednich przyczyn nieuwzględnienia wszystkich nieruchomości w inwentaryzacji. Wskazał też, że w 2019 r. inwentaryzację prowadził nowy pracownik, który został poinformowany, że barszcz Sosnowskiego występuje tylko w zachodniej części Gminy. Nie przekazano mu informacji o stanowiskach tej rośliny we wschodniej części Gminy, tj. nad Łuknajnem.

(akta kontroli str. 33-38, 56-113, 253-259)

IV. Uwagi i wnioski

Wniosek

Najwyższa Izba Kontroli w wyniku kontroli nie sformułowała uwag. W związku natomiast ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnioskuje o:

1. Kompleksową i zgodną z istniejącym stanem faktycznym inwentaryzację stanowisk barszczu Sosnowskiego na terenie całej Gminy oraz określenie ich powierzchni.
2. Podjęcie działań w celu kompleksowego zwalczania barszczu Sosnowskiego na terenie gminy Mikołajki, również z uwzględnieniem nieruchomości zajętych przez tą roślinę, a nienależących do Gminy.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Olsztynie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Olsztyn, 23 sierpnia 2019 r.

Kontroler
Cezary Kasznicki
Główny specjalista kontroli
państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Olsztynie
z up. Dyrektora
Wicedyrektor
Barbara Zajdel

.....
podpis

.....
podpis